

ARCHÍVUM

ADALÉKOK

A „PSZICHOANALÍZIS – MAGYARORSZÁGI
VONATKOZÁSOK” TÉMÁHOZ*Denis Silagi*¹

A pszichoanalízis magyarországi „telepítése” elsősorban Ferenczi Sándor tevékenységének eredménye. Ferenczi 1908-ban ismerkedett meg személyesen Freuddal. Már előbb is foglalkoztak magyar folyóiratok az új diszciplínával, de Freud és Ferenczi találkozása az igazi kezdet. Erre Stein Fülöp és C. G. Jung útján került sor.

Az évszázad első éveiben a zürichi Lipótmezőn, a Burghölzli-kórházban hatalmas visszhangot keltettek Freud publikációi. Eugen Bleuer professzor és C. G. Jung doktor érdeme szerint értékelte a pszichoanalízis újdonságát. Junggal kapcsolatban állt Stein Fülöp, aki Magyarországon is kísérletezett a svájci kolléga Hipp-kronoszko-pos módszerével, benne is érdeklődés támadt a pszichoanalízis iránt, és megkérte az akkor Freud belső munkatársaként szereplő Jungot: közvetítsen számára találkozókat a bécsi professzorral. A kérést nem csupán a maga számára terjesztette elő, hanem egy Ferenczi Sándor nevű ideg orvos számára is. Jung erre 1907. június 27-i levelében kérte Freudot: fogadja a magyarországi érdeklődőket. Részletesen és melegen beajánlotta Stein Fülöpöt; Ferenczit, akiről nyilvánvaló nem tudott közelebbit, csak megemlítette. A látogatás 1908. február 2-án megtörtént. A szkeptikus Stein ezután nem vált freudistává, Freud és Ferenczi között azonban rögtön forró emberi és szakmai rokonszenv támadt. Ferenczi 1908 augusztusában két hétig Freud vendége volt és már részt vett

---

¹ E visszaemlékezés szerzője, Denis Silagi (Szilágyi Dénes), Szilágyi Géza költőnek, újságírónak, pszichoanalitikus témájú tanulmányok szerzőjének fia (1912–2007) jeles újságíró, történész és eszperantista volt. Húgával, Szilágyi Lillával a *Thalassa* 1994/1-2. számában (323–333.) közöltünk interjút. A második világháború után Németországba emigrált, és 1992-ig az Amerika Hangja rádióállomás munkatársaként dolgozott. Emlékiratát 1988-as müncheni találkozásunk alkalmából készítette. Írását életében nem szánta publikálásra, mivel jórészt csupán emlékezetére támaszkodott. 2007-ben Denis Silagi elhunyt, e forrásértékű visszaemlékezés közreadásával emlékezünk rá. A visszaemlékezést szó szerint adjuk közre, csupán a nyilvánvaló elírásokat, gépelési hibákat javítottuk ki. (Erős Ferenc).

az ezévi első „nemzetközi pszichoanalitikus kongresszuson” Salzburgban. A gyülekezet csak kismértékben volt nemzetközi, főképp azon a révén volt nem csupán osztrák-svájci, hogy Londonból eljött Ernest Jones, Budapest-ről pedig Ferenczi.

Ferenczi Freud elvitte magával 1909-es amerikai útjára. A húszas években pesti pszichoanalitikus körökben az járta, hogy Ferenczi sosem esett át igazi analízisen, hanem mindössze az 1908. augusztusi nyaralás két hete és az amerikai áthajózás alatt volt Freudnál valami gyorsanalízisben, azontúl csak önmagát elemezte, akár maga Freud. Irregularis analízist folytatott Ferenczivel 1921-től Georg Groddeck. (v.ö. Sándor Ferenczi – Georg Groddeck: Briefwechsel 1921-1933, Fischer – Taschenbuch 6786, Frankfurt am Main 1986)

Freud a pszichoanalízis-kutatást szélesebb alapokra akarta helyezni és nemzetközi pszichoanalitikus szervezet létesítését vette tervbe. Az erre vonatkozó javaslatot azonban nem maga tette meg, hanem Ferenczit küldte előre. Ferenczi az 1910-ben Nürnbergben ülésező második nemzetközi pszichoanalitikus kongresszuson elő is terjesztette a javaslatot, ezt elfogadták és megalakították az Internationale Psychoanalytische Vereinigung nevű organizációt. Freud – bécsi törzsgárdájának szinte egyöntetű heves tiltakozásával szemben – kiereszkolta, hogy a Vereinigung elnökévé Jungot választották meg. Pedig akkor már nyilvánvaló volt, hogy Jung elkanyarodik Freud természettudományos racionalizmusától. De a professzor, bár egyébként roppant féltékenyen őrködött a pszichoanalízis tudományos vonala fölött, oly fontosnak tartotta (s Fritz Wittels szerint nyíltan ki is mondotta ezt), hogy cáfolják a pszichoanalízis specifikus zsidó jellegének „vádját”, hogy vállalta az „elhajló” Jungot s az ő elnökségének azt a velejáróját, hogy a Vereinigung székhelye (az elnök lakóhelyének megfelelően) nem Bécs, hanem Zürich lett, ahol a helyi csoport zsidómentes volt.

A később szenvedélyes nácibaráttá vált Jungot még az 1913-ban Münchenben megtartott negyedik kongresszuson is megerősítették tisztviselésében, pedig ekkor már bekövetkezett a teljes „tudományos” szakítás. Az 1913-as választási aktus azonban szappanbuborék volt – Jung útja radikálisan elvált Freudétól (és, mint említettem, végül a fenntartás nélküli nácibarátságba torkollott).

A bázis földrajzi kiszélesítése nehezen haladt. Csak 1913-ban alakult meg az angliai, londoni és budapesti tagszervezet, akkor még mint „helyi csoport”, Ortsgruppe. A budapesti alakuló ülés dátuma: 1913. május 19. Az alapító tagok: Ferenczi, akit elnökké választottak, Dr. Hollós István, Ignotus Hugó, Dr. Lévy Lajos (a zseniális belgyógyász, később a zsidókórház igazgató főorvosa) és dr. Radó Sándor, aki a titkári teendőket látta el. Ebben az

időben a csoport nem volt még az a nagytekintélyű, elzárkózó akadémia, amivé a húszas években fejlődött. Ferenczi vadászott tagokra és bár igényesen válogató volt, felvett olyan orvosokat is, akik nem voltak – még nem voltak – kiképzett analitikusok, és toborzott olyan nem-orvos prominenseket, akiket csak az kvalifikált, hogy komolyan érdeklődtek a pszichoanalízis iránt. 1914 elején csatlakozott a csoporthoz Dr. Hárnik Jenő ideg orvos, és Ferenczinek ekkor sikerült rábeszélnie Szilágyi Gézát, hogy lépjen be ő is. Szilágyi abban az időben „nagy név” volt, Tisza István lapjának (Az újság) politikai és kulturális rovatvezetője, aki már évekkal előbb publikált hozzáértő és fenntartás nélkül helyeslő cikkeket Freud tanításáról. Ferenczivel, épp a „freudista egyetértés” révén, régóta kapcsolatban volt, és engedett a hívásnak, hogy a maga publicisztikai súlyával öregbítse a fiatal tömörülés tekintélyét. Ugyancsak 1914-ben jelentek meg a pszichoanalízist népszerűsítő könyvek Ferenczitől, és pedig annak a Dick Manó könyvkereskedőnek kiadásában, aki a „száműzött Rákóczi” miatt támadott és szinte osztracizált [kiközösített] Szekfű Gyulának is hű embere és kiadója volt.

Az értelmiség köreiből és az író-társadalomból meglehetősen visszhangot keltett a pszichoanalízis, már csak Ignótus idetartozása révén is. Babits Mihály állítólag teljesen Freud bűvöletébe került, de nyilvánvalóan csak a pszichoanalízis egyes fozslányai faszcinálták. Tény, hogy széltében pszichoanalitikus regénynek tartották a „Gólyakalifát”, meg azt a novelláját is, melynek hőse attól lelkibeteg, hogy röntgenszeme van, s amint ránéz egy kívánatos nőre, a csontvázat látja benne. De a „Psychopathologie des Alltagslebens” felismerései is elszivárogtak Magyarországra, bár magyar fordításban csak 1923-ban jelent meg. Balázs Béla Naplójában 1915. március 31-én egy kávéházi asztalon felejtett könyvvel kapcsolatban egészen magától értetődően jegyzi meg: „... valami kadét. Hallom, a könyvet ott-felejtette. Amiből Freud egyet-mást következtethetne.”

Az első világháború kitörése után a budapesti helyi csoport tevékenysége átmenetileg megszűnt a protagonisták katonai szolgálata miatt. A pszichoanalízis iránti érdeklődés azonban ezalatt is növekedett. 1918. március 17-én évi közgyűlést tartottak és újból felvették az aktivitást. A csoport ekkor már nem mint „Ortsgruppe” szerepel, hanem mint „Magyar” Pszichoanalitikai Egyesülés, és az említett közgyűlésen elhatározták, hogy – Jung és Adler iskolájától való különbözősége hangsúlyozása céljából – hozzáfűzik, hogy „(Freud-egylet)”. 1920 után – egészen a „végig” – így szólt a hivatalos, alapszabályszerű elnevezés: [„] Magyarországi Pszichoanalitikai Egyesület (Freud-Társaság) [”]

Szóval a „Magyar” helyett – a la szociáldemokrata párt – „Magyarországi” és „Freud-Egylet” helyett „Freud-Társaság” került a cégtáblára.